

መቐጸልታ ናይቲ ውሳኔ ምሕንጻጽ ዶብ ብዝምልከት ንሎጚ ካብቲ ምዕራፍ 2 ናይቲ ውሳኔ ሓደ ሓደ ዓንቀጻት ክንምልከት ኢና። ኣብዚ ጽሑፍ'ዚ ምዕራፍት፤ ካርታታት ተመልከት ይብል ኢዩ። ኣዚ ማለት ግን ኣብዚ ጽሑፍ'ዚ ዘይኮነስ ኣብቲ ናይቲ ውሳኔ ምሉእ መጽሓፍ ዘሎ ተመልከት ማለት ኢዩ። ይኹን ኣምበር ኣብ መጻኢ ጽሑፍት ኣቲ ካርታታን ምዕራፍትን ክግለጽ ኢዩ።

1) መወዳእታ ነቕጣታት ዶብ

2.17 እቲ ዶብ ካብ ጠረፍ ሱዳን ብሸነኽ ምዕራብ ጀሚሩ፣ ኣብ ጠረፍ ጂቡቲ ብሸነኽ ምብራቕ ይውድእ። ኣብ ክልቲኡ መወዳእታ ነቕጣ ስሉሳዊ ነቕጣ ተባሂሉ ዝፍለጥ ኣብ መንጎ ስለስተ ሃገራት ኣሎ።

2.18 እቲ ስሉሳዊ ነቕጣ ብሸነኽ ምዕራብ ዘሎ ብውዕል 1902 ዝተገልጸ ኣብ ኮር ኣምሓጀር (ነቕጣ 2) ዘሎ ኢዩ። ይኹን እምበር እዚ ስሉሳዊ ነቕጣ'ዚ ብስምምዕ ኢትዮጵያ፣ ኤርትራ(ግዝኣት ጣልያን) ከምኡውን ሱዳን(ግዝኣት ኢንግሊዝ) ናብ ነቕጣ ኮር ርያን ምስ ሰቲት (ነቕጣ 1) ተሰጋጊሩ ኢዩ። እዛ ዝተሰጋገረት ቦታ'ዚ ኣሓር መንገዲ ኮይና ንምዕራብ ካብ ኮር ኣምሓጀር ኢያ።

2.19 እቲ ስሉሳዊ ነቕጣ ብሸነኽ ምብራቕ ፍጹም ኣብ ስምምዕ ተበጺሑ ኣይፈልጥን። ካብ ሕጂ ንንዩው ግን ድሕርዚ ምሕንጻጽ ዶብ እቲ ስሉሳዊ ነቕጣ ኣብቲ ኤርትራን ኢትዮጵያን ምስ ጂቡቲ ዝራኸባሉ (ነቕጣ 41) ክኸውን ኢዩ።

2) እቲ ስለስቲኡ ክፋላት ዶብ።

2.20 እቲ ዶብ ኣብ ስለስተ ክፋላት ይኸፈል። ስለስቲኡ ከኣ ርእሱ ዝኸኣለ ውዕላት ኣለዎ። እቲ ምዕራባዊ ክፋል ብውዕል 1902 ይፍለጥ፣ (“ውዕል 1902” ኣብ ምዕራፍ 5 ተመልከት)። እቲ ማእከላይ ክፋል ድማ ብውዕል 1900 ይፍለጥ፣ (“ውዕል 1900” ኣብ ምዕራፍ 4 ተመልከት)። እቲ ምብራቓዊ ክፋል ከኣ ብውዕል 1908 ይፍለጥ፣ (“ውዕል 1908” ምዕራፍ 6 ተመልከት)። እቲ ውዕላት ብፍጹም ኣብ መሬት ኣይተተግበረን።

3) ምዕራባዊ ክፋል ዶብ።

2.21 እዚ ክፋል'ዚ ብቐንዱ ኣካል ውዕል 1900 ናይቲ ማእከላይ ክፋል ኢዩ ኔሩ። እንተኾነ ብ1902 ርእሱ ዝኸኣለ ውዕል ኮይኑ ተፈሪሙ (ካርታ 2 ገጽ 14 ተመልከት)። እዚ ውዕል'ዚ ብሰለስተ ቋንቋታት ኢዩ ተጻሒፉ። ስለስቲኡ ቋንቋታት ከኣ ዕላዊ ኢዩ። ኣምሓርኛ፣ ኢንግሊዝኛ፣ ከምኡውን ጣልያንኛ። ስለስቲኡ ጽሑፋት ዝሕብሮ እቲ ዶብ ንምብራቕ ገጽ፣ ንፈለግ ሰቲት ተኸቲሉ ክሸይድ ጸኒሑ ኣብ መንጎ ሓደ ፍሉጥ ፈለግ ይጽምበር። በቲ ኢንግሊዝኛን ጣልያንኛን ጽሑፋት እቲ ፈለግ ማይተብ ተባሂሉ ይጽዋዕ። በቲ ኣምሓርኛ ጽሑፍ ከኣ ማይቲን ተባሂሉ ተመዝጊቡ ጸኒሑ። እዚ ፍልልይ ኣጸዋውዓዚ ኣብ መንጎ ኣምሓርኛን እቲ ካልእ ቋንቋታትን ሓደ ካብቲ ኣሸጋሪ ናይቲ ጉዳይ ዝነበረ ኢዩ። ሓደ ፈለግ ማይተብ ዝበሃል ምስ ሰቲት ኣብ ነቕጣ 3 (ካርታ 3 ገጽ 14 ተመልከት) ኣስታት 20 ኪሎ ሜተር ንሸነኽ ምብራቕ ካብ ኮር ኣምሓጀር (ነቕጣ 2) ይጽምበር። ካልእ ፈለግ ንሰቲት ዝጽምበር ኣስታት 89 ኪሎ ሜተር ንሸነኽ ምብራቕ ካብ ኮር ኣምሓጀር ብማይተብ/ማተብ (ነቕጣ 4) ዝፍለጥውን ኣሎ። ኣብ ሓደ ሓደ ካርታታት ከኣ ካልእ ፈለግ ንሰቲት ኣስታት 25 ኪሎ ሜተር ንምብራቕ ርእሹ ብማይቲን ዝፍለጥ (ነቕጣ 8) ይጽምበር። ንሰቲት ዝጽምበር ፈለግ፣ ነቲ ዶብ ዝፈሊ፣ ሓንሳብ

ብክልቲኦም ወገናት ምስተለለዩ ብድሕሪኡ ብሓፈሻኡ እቲ ዶብ ንሰሜናዊ ምብራቕ ትኽ ኢሉ ምስ መራኸቢ መረብ ምስ ማይ አንበሳ (ነቕጣ 9) ይጽምበር። ይኹን እምበር ኢትዮጵያ ከምትብሎ እቲ ዶብ መጀመርያ ናብቲ መበገሲ ናይ ማይተብ ኢዩ ዝኸይድ። ቀጺሉ ካብኡ ብቐጥታ መስመር ንሰሜናዊ ምብራቕ ይኸይድ።

2.22 ሸሕኳ ዓቢ ፍልልያት እንተሎ ኣብ መንጎ ዝተፈላለዩ ካርታታት ብዛዕባዚ ዶብ ናይ ስቲት፣ ብዝኸይድ ይኹን፣ አንፊት ናይቲ ፈለግ ካብቲ ምዕራባዊ መወዳእታ ነቕጣ ብሓፈሻ ካብ ምዕራባዊ ንምብራቓዊ ወገን ኢዩ ዘመልክት። ይኹን እምበር አስታት 37° 04' ዝንግርር፣ ሓደ ነዊሕ ንሰሜን ገጹ ዘመልክት መንጉድ ወይ ከአ ጠዋይ ቅርጺ ናይቲ ፈለግ ዝርጋሖኡ ክሳብ 37° 26' ዝበጸሕ ኣሎ። ካብኡ ኣብ ተመሳሳሊ ማእገር ማለትዮ እቲ ጠዋይ ቅርጺ ዝጅምረሉ መስመር ናይቲ ፈለግ ንደቡባዊ ምብራቕ ገጹ ኢዩ ዝቐጽል።

2.23 ኣብ መንጎ እቲ ምዕራባዊ መወዳእታ (ነቕጣ 1 አስታት 36° 34' ምብራቕ ዝንግርር) ከምኡውን 37° 40' ምብራቕ ዝንግርር፣ ሸኽኻ የማናይ ደንደስ ናይ ፈለግ ስቲት ዝጽምበሩ ዝተፈላልዩ አፍላጋት ኣለዉ። ካብኦቶም ንኣብነት ከም ማይተብ (ነቕጣ 3)፣ ሲቶና (ነቕጣ 4)፣ ሚተብ (ነቕጣ 5)፣ ቶምሳ (ነቕጣ 6)፣ ከምኡውን ማይቲን (ነቕጣ 8) ይርከቡዎም። እቲ ነቕጣታት ናይዞም አፍላጋት ንሰቲት ዝጽምበርዎ ኣብቲ ቅድም ጊዜ ዝስኣል ዝነበረ ካርታታት ይፈላለ ነሩ ኢዮ። ድሒሩ ግን ብካርቶግራፊክ አቀራርባ ንአስታት 90 ዓመታት ዝኸውን ተመሳሳሊ ቅርጺ ኔርዎ። ንኣብነት ፈለግ ሚተብ ኣብቲ ናይ 1894 ካርታ ብሓፈሻኡ ንሸኽኻ ምብራቕ ካብቲ ድሒሩ ዝስኣል ዝነበረ ካርታታት የመልክት። ግን ኣብዚ ካርታዚ ንኣብነት ማይተብ ኣይተመልከተን ነሩ። ኣብ ናይ 1900 ንድፊ ሕንጻድ ድማ ሕጽር ዝበለ ዝርገሖ ናይ ስቲት እንደገና ሚተብ ብተቐራራቢ መጠን ተገለጹ ኣሎ። ኣብ ድሒሩ ዝወጸ ካርታታት ንኣብነት ናይ 1902፣ 1913፣ ከምኡውን 1922 ክልቲኡ አፍላጋት ማለት ማይተብ (ንምዕራብ) ሸኽኻ ሚተብ ከአ (ንምብራቕ) ሸኽኻ ኣሎ።

2.24 ኣየናዮም ፈለግ ምስ ስቲት ከምዝጽምበር ምስተፈልጠ ብድሕሪኡ እቲ ዶብ ካብቲ ነቕጣ ተጠውዮ ንሰሜናዊ ምብራቕ ዝኸይድ ዶብ ንምፍላጥ ውዕል 1902 ከምኡውን ተግባራዊ ዝኸነ ዓለምሸኻዊ ሕግታት ብምውካስ ክውሰን ኢዮ። እዚ ከአ ቀጺሉ ኣብ ምዕራፍ 5 ክቐርብ ኢዮ።

4) ማእከላይ ክፋል ዶብ።

2.25 ሓንሳብ እቲ ዶብ ኣብ መረብ (ነቕጣ 9) ምስ በጽሖ ቀጺሉ ብውዕል 1900 ኢዮ ዝውሰን። እቲ ዶብ ንምብራቕ ገጹ ፈለግ መረብ ተኸቲሉ (ፈለግ መረብ ንምዕራብ ገጹ ኢዮ ዝውሕዝ እቲ ዶብ ግን ንምብራቕ የመልክት) ኣብ (ነቕጣ 11) ምስ በጽሖ ካልእ ፈለግ ካብ ምብራቕ ገጹ ዝመጽእ ብበለሳ ዝፍለጥ ይጽምበር። ብድሒርኡ ገለ ናይ መሬት ቦታ ሰጊርካ ምስ ሓደ ፈለግ ንምብራቕ ገጹ ዝውሕዝ ፈለግ ሙና ዝተባህለ ይራኸብ። በዚ ከአ ኢዮ ውዕል 1900 ብ“መረብ-በለሳ-ሙና”² ዝፍለጥ። ክልቲኦም ሰብ

² እቲ ክፋል ናይ ውዕል 1900 መስመር ካብ ቶማት ብቶዲሉክ ጌሩ ናብ መረብ ዝጽምበር ብተግባራዊ ዝኸነ ምክንያት ክንጸግ ይክኣል ኢዮ። ምክንያቲ ብውዕል 1902 መሰረት እቲ ውክሳ ነዚ ክፋልዚ ውድቂ ብምግባር ኣብ ክንዲኡ ብመስመር ናብ መረብ ብሰቲትን ማይተብን ኣቢሉ ዝጽምበር ከምዚ ቅድም ኢሉ ዝተጠቐስ ተተኪኡ ኢዮ። ናይዚ ኮምሽን ዕማም ነቲ ብ“መረብ-በለሳ-ሙና” ዝፍለጥ መስመር ንምልላይ ጥራሕ ኢዮ።

ነገር በዚ አጸዋውግዚ ዘሰሓሕብ የብሎምን። እቲ ቀንዲ ዘሰሓሕቦም ግን አየናይ ኢዩ እቲ በለሳ አየናይከ ኢዩ እቲ ሙና ዝብል ኢዩ።

2.26 ከምዝፍለጥ እዚ ናይ 1900 መስመር ምስኡ ዝተተሓሓዘ ቅዳሕ ካርታ ከም ጥብቆ አሎ። ነዚ ካርታዚ፣ ምስቲ ውዕል ከም “ጥብቆ” ዝተተሓሓዘ፣ ክልቲኦም ወገናት ከም ርእይታዊ ወይ ከኣ ሕንጻጻዊ መግለጺ ናይቲ ትሕዝቶ ኮይኑ ልክዕ ከምቲ ውዕል ተቐባልነት ከምዘለዎ የረጋግጹ። እምብኣር ከም ርዳእ ነቲ ሕንጻጽ ንምስኣል ኣቐዲምካ ነዚ ካርታዚ ምርኣይ ከምዘድሊ ትጽቢት ይግበረሉ። እቲ ሽግር ናይዚ ካርታዚ ብንኡስ መጠን 1:1,000,000 ስለዝተሳእለ ምስቲ ትሕዝቶ ናይቲ ቅርጽ-መሬት ኣብ ዘመናዊ ካርታ ዘሎ ዘየሳኒ ምዃኑ ኢዩ።

2.27 ይኹን እምበር፣ ኤርትራ፣ ነቲ ካርታ ከም ብቐዕ መምርሒ ነዚ ኮምሽን ነቲ ዘከራኸር ዘሎ ናይ መረብ-በለሳ-ሙና ፈልዩ ንክፈልጥ ከምዝሕግዞ ትኣምን። ካብዚ ብምብጋስ፣ ኤርትራ ከምትብሎ፣ እቲ ጨንፈር በለሳ፣ እዚ ውዕል ካርታ ዝሕብር፣ ዘርእዮ ከም ብምድራዊ ኣካል ምስ ሙና ዝተሓሓዘ ኮይኑ፣ እቲ ምዕራብዊ ወገን ዘሎ ጨንፈር ናይቲ ፈልግ ግን ከም ኣብቲ ናይ 1894 ካርታ መሰረት ናይቲ ውዕል ካርታ ዝኾነ ተገሊጹ ዘሎ ኢዩ። ካብዚ ቀጺሉ እቲ መስመር ተጠውዶ ንደቡብ ገጹ ከይዱ ንፈለግ በለሳ ገዲፉ ብሐደ ስሙ ዘይተፈልጠ ንእሽቶይ ወሓዚ ከይዱ ዳርጋ ንምብራቓዊ ገጹ ብልዕሊ ማይ-ኪየ ሓሊፉ ንፈለግ ሙና ንላዕሊ ገጹ ንሸኽ ምብራቕ (ነቐጣ 20) ይበጽሖ። ብድሕሪኡ ዳርጋ ብሓርፋፍ ኣገላልጺ ንምብራቓዊ ሸኽ እንዳተጓዘ ምስ ኢንዱሊ ኣብ ማሶላ (ነቐጣ 27) ይበጽሖ ትብል።

2.28 ብኣንጻሩ ኣረኣእያ ኢትዮጵያ ብዛዕባዚ ውዕል 1900 ፍልይ ዝበለ ኢዩ። ሰለስተ ርእይቶታት ዝሓቕፈ ከኣ ኢዩ።

2.29 እቲ ቀዳማይ ርእይቶ ኢትዮጵያ፣ እቲ ኣበሃህላ መረብ-በለሳ-ሙና ክብሃል ከሎ ብግብራዊ ምምሕዳራዊ ግዝኣታት ነጸብራቕ ኢዩ ትብል። እዚ ከኣ ኣብ መንጎ ወረዳ ኣከለጉዛይ ኣብ ትሕቲ ጣልያን ቁጽጽር ዝነበረን ብደቡብ ሸኽ ከኣ ወረዳ ዓጋመ ኣብ ትሕቲ ሓበሻ ምምሕዳር ዝነበረ ዝፈልይ ዶብ ኢዩ ትብል። ስለዚ ካብዚ ብምብጋስ ኢትዮጵያ ከምትብሎ፣ እዚ ኮምሽን ስርሑ ብጆኦግራፍያዊ መሰረት ጌሩ ነቲ ውዕል መረብ-በለሳ-ሙና ዝብል ኣምር ከተርጉምን ከተግብርን ዘይኮነስ ነቲ ክውን ዝኾነ ፍልልይ ኣብቲ ግዜቲ ኣብ መንጎ ኣከለጉዛይን ዓጋምን ዝነበረ ንምውሳን ኢዩ።

2.30 እቲ ካልኣይ ርእይቶ ኢትዮጵያ ከኣ እቲ ካርታ ከም ጥብቆ ምስ ውዕል 1900 ዝቐረበ ምስ ዘመናዊ ካርታ ብሳታላይት ዝተሳእለ ክነጻጸር ከሎ ብልክዕ ነዚ ዘሎ ጆኦግራፍያዊ ትሕዝቶ መሬት ኣየንጸበራቕን ኢዩ። ብፍላይ ኣሰያይማ ኣፍለጋት ኣብቲ ከም ጥብቆ ዝቐረበ ካርታ ምስ ዘመናዊ ካርታ ክነጻጸር ከሎ ኣይቃዶን ኢዩ ትብል።

ዝኽሪ ንሰማኦታትና

ተስፋ.ጫካኤል ዮሃንስ
ኦሰሎ ኖርወይ